

A gyermek joga az alapfokú oktatáshoz

A Gyermek jogairól szóló Egyezmény (1989) minden gyermek jogaként ismeri el az alapfokú oktatást. A „Csúcsértekezlet a gyermekekért” (1990) és az „Oktatás mindenkinek” címmel megrendezett világtalálkozó zárónyilatkozata (1990) kiterjesztette az alapfokú oktatásnak, minden gyermek tanulási folyamata alapjának fogalmát. Mi következik abból, ha minden gyereknek joga van az alapfokú oktatáshoz?

1. A gyermeknek joga, hogy gyerek lehessen, játsszon és örömet lelje a játékban, hogy megvédjék őt a kizsákmányoló gyermekmunkától, hogy legyen ideje iskolába járni, az órákra felkészülni, tanulni. Joga, hogy otthona és családja legyen, hogy legyen a közelben iskola, hogy olyan tanítója legyen, aki örömmel tanít és szereti a gyerekeket. Joga, hogy az oktatás során ne csak a felnőttkorra készítsék fel, hanem – és ez a legfontosabb – boldog gyermekként is biztosítsanak számára.

2. A gyereknek joga van tanulni, az iskolában és az iskolán kívül. Joga van kíváncsinak lenni, kérdezni és választ kapni kérdéseire, kételkedni, gondolkodni és érvelni, joga van tévedni is. Joga, hogy kikérjék véleményét, hogy aktív résztvevő lehessen, hogy szabadon, spontán módon megnyilvánulhasson, hogy meghallgassák és tiszteletben tartsák véleményét, hogy más véleményen lehessen, hogy elképzelései lehessenek és alkosson, hogy megtanuljon tanulni. Joga van az önbecsüléshez, ahhoz, hogy szülők és tanítók magas követelményeket állítsanak elé, hogy bízson képességeiben és minden kis sikerért elismerésben részesüljön.

3. Születésétől kezdve joga van a folyamatos tanuláshoz, s ennek a tanulási folyamatnak csak a gyermek érdeklődése és befogadóképessége szabhat határt. Mivel a személyiség és tudás alapjait az élet első éveiben rakják le, ebben az időszakban megy végbe a leglényegesebb és leglátványosabb fejlődés a megismerés folyamatában, ezért a gyermek legalapvetőbb joga, hogy jól indulhasson el az életben. Alap-

vető joga, hogy korai gyerekkora olyan legyen, ami megalapozza későbbi növekedését, fejlődését.

4. Joga van a nyitottságon alapuló tanulásához, otthon, az iskolában, a mindennapi életben, a játékon, baráti kapcsolatain és a médiákon keresztül, abban a folyamatban, ahogy felfedezi magának a világot. Joga van élvezni a könyvtárakat, sportpályákat, múzeumokat, a parkot, az állatkertet, a cirkuszt, joga, hogy hozzájusson könyvekhez, újságokhoz, képregényekhez, mesékhez, enciklopédiákhoz, szótárakhoz, hozzáférhessen, mozi- és tévéfilmekhez, művészeti alkotásokhoz, hogy ne csak könyvekből, hanem a valóságból, az emberekkel és a természettel való kapcsolatából meríthessen tudást. Joga, hogy ne csak felnőttektől, hanem a többi gyerektől is tanulhasson. Joga, hogy ne csak másoktól tanulhasson, hanem gondolkodás és viták útján saját tapasztalataiból és hibáiból is.

5. Joga, hogy iskolába járhasson, és az élethez szükséges ismeretek, készségek és viselkedésformák megszerzéséhez elegendő időt tölthessen ott. Megismerje saját testét, és azt, hogyan őrizheti meg egészségét, hogy megismerje kultúráját és gyökereit, hogy megtanulja kifejezni magát szóban és írásban, hogy megtanuljon számolni és tudja megoldani a mindennapi élet alapvető problémáit, hogy jobban megértse önmagát és az őt körülvevő világot, a környezet védelmének fontosságát, hogy magáévá tegye az igazságosság és szolidaritás értékeit, hogy tisztában legyen jogaival és kötelességeivel, hogy megteremtse önbecsülése alapját, és folytassa a tanulást.

6. Joga van a „gyermekre szabott” oktatáshoz, amelyben minden: a tananyag és a módszerek, az épületek és a belső terek, a programok és a határidők, a szabályozások és normák a gyerek – és nem a felnőtt – igényeire szabottak. Olyan oktatáshoz, amely tiszteletben tartja a gyerek ismereteit, nézőpontját és álmait. És olyan oktatáshoz, amelyben a tanításnak és a tanulásnak nem kiegészítő eleme, hanem alapja az öröm, a játék, a zene, a kaland, a meglepetés, a mozgás és a nevetés.

7. Joga van a minőségi oktatáshoz, amelyben nem csak az fontos mennyit, de az is, hogy mit és hogyan tanulnak. Joga van sztereotípiáktól, előítéletektől mentes, rasszizmust és szexizmust elítélő, a különbözőséget elfogadó és a gyermek nyelvének és kultúrájának értékeit elismerő oktatáshoz. Olyan oktatáshoz, amely azt hangsúlyozza, amit a gyerek tud, nem pedig azt, amit nem tud. Olyan oktatás ez, amely a versennyel szemben az együttműködést, a monológgal szemben a párbeszédet, a szóval szemben a tettet részesíti előnyben. Ez az oktatás válthatja valóra szülők és tanárok álmát, hogy gyerekeik, tanítványaik többé, jobbá váljanak mint ők maguk.

8. A gyermeknek joga van azokhoz az alapvető feltételekhez, amelyek lehetővé teszik, hogy tanuljon, kifejleszthesse képességeit, akár az iskolában, akár más kerektek között. Az alapfokú oktatáshoz való jog nem csak abban támogat minden gyermeket, hogy a közösségtől és a társadalomtól ingyenes iskolai oktatásra, képzett pedagógusokra, megfelelő tantervre és az oktatáshoz szükséges eszközökre tarthasson igényt, de az ehhez elengedhetetlen anyagi, szociális és érzelmi feltételek megteremtésére is: megfelelő táplálkozásra, egészségügyi ellátásra, megfelelő otthonra, és legfőképpen szeretetre, érzelmi támaszra és tiszteletre, stabil, biztonságos, békés környezetre.

9. A gyermeknek joga, hogy szülei is legalább alapfokú végzettséggel rendelkezzenek, hiszen ez alapvetően fontos a gyerek jóléte, neveltetése és jövője szem-

pontjából. Joga van olyan szülőkhöz, akik tudatában vannak nem csak a fiúk, de a lányok taníttatásának fontosságával is, akik tiszteletben tartják a játékot, akik inkább a párbeszédre mint a büntetésre hajlanak és meggyőzhetőek. Olyan írástudó szülőkhöz, akik elismerik és értékelik a tanulásba fektetett erőfeszítéseket, meg tudják különböztetni a jó tanítást a rossztól, részt vesznek az iskolai ügyekben, és megkövetelik a jó minőségű oktatást. Olyan szülőkhöz, akik tisztában vannak jogaikkal és kötelességeikkel és elegendő tudással és önbizalommal rendelkeznek ahhoz, hogy a növekedésben, tanulásban és fejlődésben segítsék gyermeküket.

10. A gyermeknek joga van olyan, szükségleteire fogékony, felelős médiákhoz, amelyek képesek kiegészíteni és gazdagítani nevelését. Olyan médiákhoz, amelyek közelebb viszik a városi gyermeket a faluhoz, a vidékit a városi élethez, amelyek gazdagítják a gyermek világméretét, más időbe, térbe, más valóságba repítik őt, megismertetik a modern tudományok és technológiák lehetőségeivel és korlátaival, bemutatják az emberiség nagyságát és kicsinységét. Joga van olyan médiákhoz, melyek kifejlesztik a gyermek tiszteletét az egyetemes művészet, tudomány és kultúra iránt, valamint igényét a békére, erőszakmentességre, toleranciára, szolidaritásra és igazságosságra.

Az alapfokú oktatás egyetemes jog. Joga ez minden gyermeknek, kisfiúnak és kislánynak, szegénynek és gazdagnak, városinak, vidékinek és az elhagyatott vidéken élőknek, a fogyatékkal élőknek, a dolgozó gyerekeknek, az őslakosnak és az etnikai kisebbségben élőknek, annak, akinek van családja és annak, aki az utcán él, a menekültek és a háború miatt otthonát elhagyni kényszerültek.

Rosa-Maria Torres

(fordította: Körömöczy Márta)